

Nr 833.

Av herrar **Brädefors** och **Hagberg** i Luleå, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 258, angående överenskommelse med statens järnvägars änke- och pupillkassa om övertagande av kassans rörelse m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 258 innebär, att statens järnvägars personal efter statens övertagande av kassans rörelse inordnas under de bestämmelser, som ha föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 201 till årets riksdag angående familjepension för statens tjänstemän och arbetare. När emellertid i den sistnämnda propositionen den lägre statstjänarekårens intressen enligt vår mening icke i berättigad utsträckning blivit tillgodosedda, kunna vi icke heller i oförändrat skick biträda Kungl. Maj:ts förslag om statens övertagande av kassans rörelse.

Statens järnvägars änke- och pupillkassa, vars medlemmar till omkring $\frac{9}{10}$ utgöras av den lägre tjänstemannakåren, har betydande tillgångar, som under årens lopp till alldeles övervägande del samlats just av denna lägre bör erhålla kompensation härför i form av förbättrade pensionsförmåner m. m.

Även förhandlingsdelegerade har ansett sig böra i skrivelse till bankoutskottet göra erinringar i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 201 och har därvid berört de ändringsförslag, som i motion nr 676 i andra kammaren framförts av herr Lundqvist i Rotebro. Förhandlingsdelegerades beslut med avseende på nämnda skrivelse har icke varit enhälligt utan har en av kassans förhandlingsdelegerades kontorister, herr Victor Enge, reserverat sig mot skrivelsens avfattning (Bil. 1), i vilken reservation han framhåller, att i skrivelsen till bankoutskottet borde delegerade jämväl ha framhållit de önskemål, som i motion nr 677 i andra kammaren framförts av herr Brädefors, och vilka önskemål sammanfalla med den lägre statstjänarepersonalens intressen. Sedermera har herr Enge till ordförande för S. J:s änke- och pupillkassas förhandlingsdelegerade i skrivelse den 25 april 1936 (Bil. 2) meddelat, att han på grund av att icke 1934 års pensionsutredning beaktat de av honom framförda synpunkterna till den lägre personalens fromma, som kassans fullmäktige i den ekonomiska delen satt såsom villkor för ett överlåtande, ävensom ock att klarhet i behörighetsfrågan saknas, trots att skrivelse därom enligt fullmäktiges protokoll avlåtits den 27 januari 1936, vägrar att underskriva det preliminära avtalet. När således herr Enge inför delegerade icke lyckades få förståelse för den lägre personalens intressen, vilka i huvudsak äro framförda i motion nr 677 av herr Brädefors, så vände han sig till S. J:s änke- och pupillkassas fullmäktige

i en motion (Bil. 3), vari han hemställer, att vissa ekonomiska värden från försäljningsrättigheter, vilka tillförsäkrats kassan och som skulle utgöra grundval till förbättringar i de sämst ställdas pensioner, av fullmäktige skulle lämnas till domstols prövning. Herr Enges motion avslogs av fullmäktige, dock icke enhälligt. Tvenne av kassans fullmäktige, herrar Sölwén och Enge, ha i reservation mot fullmäktiges beslut (Bil. 4) utvecklat i stort sett samma synpunkter, som herr Enge tidigare framfört inför förhandlingsdelegerade och 1934 års pensionsutredning.

Som synes, så har den lägre personalens intressen i familjepensionsfrågan icke blivit beaktade av förhandlingsdelegerades och fullmäktiges majoritet, och när vi anse, att S. J:s änke- och pupillkassas överlåtelse till statens ägo på de föreslagna grunderna icke tillfullo tillgodoser den lägre personalens intressen, så anse vi oss icke kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag med mindre än att de av förhandlingsdelegaten herr Enge och fullmäktigen Sölwén framförda synpunkterna beaktas och läggas till grundval för vad som i huvudsak återfinnes i motion nr 677 i andra kammaren.

På grund av ovan anförda få vi därför hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 258 beslutar bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa överenskom-
melse med fullmäktige för statens järnvägars änke- och
pupillkassa i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl.
Maj:ts förslag, dock med de ändringar och tillägg, som ha
föreslagits i motion nr 677 i andra kammaren.

Stockholm i maj 1936.

J. H. Brädefors.

Hilding Hagberg.

Avskrift.

Bilaga 1.

Reservation till förhandlingsdelegerades beslut i april år 1936 rörande skrivelse till bankoutskottet.

Undertecknad har under de tvenne dagar skrivelse till bankoutskottet diskuterats, hävdad, att, då två motioner vid årets riksdag framförts rörande proposition om familjepension (nr 201) för statens tjänstemän och arbetare och då delegerade enats om att i princip på ett 10-tal sidor hävda den ena motionärens synpunkter — herr Lundqvist — så borde delegerade med samma skyldighet också hävda de verkligt behjärtansvärda initiativ, som tagits av den andra motionären — herr Brädefors — så mycket mer som den senare är medlem av Svenska järnvägsmannaförbundet och hans förslag går ut på att gagna just de lägsta och de sämst ställda och i vissa delar beträffande arbetarepersonalen måste anses vara rena rättfärdighetskrav. Mitt förslag till tillägg som framförts, men ej antagits av delegerade är av följande lydelse:

»Delegerade giva sitt erkännande åt det motionsinitiativ, som herr Lundqvist i Rotebro tagit och vilja för sin del understryka önskvärdheten av, att motionen i de delar, som här ovan berörts beaktas av utskottet genom förslag till ändringar i det utlåtande, som avgivits till riksdagen.

I samband med de av oss här ovan berörda motionsinitiativen, som tagits av herr Lundqvist, kunna vi icke undgå framhålla, att även andra initiativ framförda i motion nr 677 av herr Brädefors, synes oss vara minst lika behjärtansvärda, då de till övervägande del utgöra och överensstämman med önskemål, som sedan många år framförts från den lägre personalen. Det synes oss därför, som om dessa från utskottets sida även böra förtjäna uppmärksamhet och tillmötesgående i så stor utsträckning som möjligt. Detta gäller i främsta hand för personalen i de allra lägsta lönegraderna, vars familjepensioner, även efter vad som föreslagits i propositionen kunna sägas vara otillräckliga med hänsyn till nuvarande levnadsförhållanden. I detta avseende synes den väg herr Brädefors anvisat, nämligen, att statsmakterna i första hand böra giva en klar utfästelse för ett visst och jämsides med delägarbidragen utgående statsbidrag av utskottet kunna på lämpligt sätt framföras i förslag till riksdagen. Vi finna detta så mycket mer motiverat, som staten med all säkerhet kommer att göra en mycket stor vinst vid övertagandet åtminstone av statens järnvägars änke- och pupillkassa genom de teoretiska betingelser, som 1934 års pensionsutredning vid förhandlingar satt såsom villkor för sin medverkan till avtal om överlåtande av kassans tillgångar. Härtill kommer, att nämnda kassas överskott till övervägande del kan anses härröra från avgifter, som erlagts just av tjänstemän i de lägsta lönegraderna.

Ett par andra motionsinitiativ av herr Brädefors, nämligen familjepensioneringens retroaktiva verkan för arbetarepersonal från och med år 1930 och familjepensionsunderlagets höjning till 8 och 5 lönegraden motsvarande icke ordinarie personal för resp. yrkesutbildade och icke yrkesutbildade arbetare synes oss från ren rättfärdighetssynpunkt förtjäna bifall så mycket mer som knappast någon och i varje fall mycket ringa kostnad för staten skulle bli en följd. Vad i övrigt av delegerade föreslagits avser att i tillämpliga delar gälla i reglementsförslaget såväl för tjänstemän som arbetare.

Stockholm den 21 maj 1936.

Victor Enge.

Avskrift.

Bilaga 2.

Till herr ordföranden för Statens järnvägars änke- och pupillkassas förhandlingsdelegerade.

Efter gårdagens kvällssammanträde, som ju tillkom i all hast med 1934 års familjepensionsutredning, har jag sedermera under kvällens och nattens lopp varit i tillfälle att grundligare taga del av innebörden av det viktiga material, som vid nämnda sammanträde — tyvärr i stympat skick — tillhandahölls delegerade över vissa allmänna grunder, som utredningen tänkt sig skulle utgöra förutsättning i och för bedömande och efterföljd i den ekonomiska delen av ett statens övertagande av kassans verksamhet, vilka grunder upprättats av dr Tim Jansson, daterat den 24 april 1936 och — alltså samma dag — överlämnades till kassans delegerade.

Av nämnda material och sedan jag gjort en överblick och en hopsammanring av vad som till utredningen framförts under de gångna förhandlingarna, har jag funnit, att vad som för vår kassa kunnat utvinnas varit skäligen litet i förhållande till kassans tillgångar och att ytterst ringa förståelse visats de principer och de ideellt betonade spörsmål, som enligt min mening haft samband med och varit vägledande och grundläggande för kassans uppbyggnad, vård och utveckling under en snart 70-årig humanitär verksamhet.

In i det sista sökte jag vid gårdagens sammanträde efter fattig förmåga och under stark tro på det rättfärdigas slutliga seger kämpa och vädja hos utredningen om förståelse för vad fullmäktige själva beslutat med avseende på de s. k. kristidshusens bokförda värde och vidare för gottgörelse till kassan för de kassan tillförsäkrade försäljningsrättigheterna. Då dessa värdeposter enbart måste anses ur affärssynpunkt representera ett belopp av flera miljoner kronor för vilka medel en bättre grund kunde erhållas för förbättrade pensionsbelopp till de sämst ställda befattningshavarna samt till sjuka och invalida, varjämte även annan välsignelsebringande verksamhet till personalens fromma skulle kunna utföras och då av utredningen nu ifrågasatta villkor för överlåtelsen på vissa punkter bär skenet av en utplundring av kassan anser jag, efter moget övervägande, det icke vara anständigt medverka till detta. På denna grund och då ävenledes klart besked i behörighetsfrågan saknas, vägrar jag underskriva det preliminära avtalet.

Stockholm den 25 april 1936.

Victor Enge.

Fullmäktig och förhandlingsdelegerad.

Avskrift.

Bilaga 3.

Motion till S. J. änke- och pupillkassas urtima möte den 12 maj 1936.

Till Herrar fullmäktige för Statens järnvägars änke- och pupillkassa.

Då Kungl. Maj:t och riksdagen på sin tid tillförsäkrade kassan inkomster från försäljningsrättigheter, varigenom ju skulle möjliggöras förbättringar i den samhällsgagneliga verksamhet, som vår kassa bedrivit, så avsågs säker-

ligen icke från de beslutandes sida, att beslutet skulle bliva en tom gest utan en realitet till grund för ett ädelt och upphöjt syftemål.

När man kunnat konstatera den avvisande hållning och den kallsinnighet, som senare tidens makthavare och senast 1934 års familjepensionsutredning visat gent emot delegerades alla försök att vinna rättelse i fråga om värdering av dessa försäljningsrättigheter, så måste man ifrågasätta, om det icke för fullmäktige i konsekvens med tidigare intagen ståndpunkt måste vara en bjudande plikt att få frågan nu prövad inför annat forum, där det kan påräkna ett mer moraliskt och rättvist bedömande än som hittills kommit denna fråga till del.

Det kan tyckas, att frågans hänskjutande till domstols prövning egentligen skulle vara onödig, då här föreligger en hederssak av första ordningen för staten och dess representanter att ordna. Ingen människa med hjärta i bröstet vill väl ifrågasätta, att äganderätten till värdeobjekt under nuvarande samhällsordning skall göras juridiskt verkningsslös, i all synnerhet som det här gäller medel och egendom till skydd för svaga och hjälplösa änkor och barn samt sjuka och invalida, utan att mot värdeobjektet svarande ersättning gives.

Värdet av t. ex. försäljningsrättigheterna från kioskerna i Stockholm, Göteborg och Malmö är högst betydande. Det kan i penningar och kapitaliserat anses representera flera miljoner kronor. För dessa penningar kunde bättre pensionsbelopp beredas de sämst ställda, understöd givas till sjuka och invalida barn, hjälp givas till sjuka pensionärer, till i tjänst varande befattningshavare och deras hustrur eller barn vid sjukdomar och där behov föreligger o. s. v. eller till annan för personalen gagnelig verksamhet. *Icke ett öre av dessa miljonvärden* är emellertid tillgodofört kassan i den av 1934 års familjepensionsutredning uppgjorda balansräkningen. Detta kan icke vara rättfärdigt!

Säkerligen skulle de avdöda män, som beslutade om att tilldela kassan inkomsterna i fråga, såvida de nu levat, uttalat sitt ogillande därest fullmäktige icke gjorde *allt* vad på dem ankomme för att *bevara* vad som erhållits och söka förverkliga och utveckla de ädla syftemål, vartill dessa medel givits. Mången delägare har säkerligen givit sin röst på oss som deras fullmäktige i fullt förtroende att vi också skola göra vårt bästa och icke försitta något tillfälle härtill. För egen del känner jag flera fall bland de banvakter och stationskarlar, som röstat på mig såsom deras representant i kassan där en hjälp av antytt slag kunnat vara av nöden och därför anser jag det också vara min plikt att efter svaga krafter och fattig förmåga bevaka deras intressen så långt det är möjligt.

När nu denna för staten goda och vinstgivande jätteaffär med maktmedel göres upp, synes det lika rimligt som rättfärdigt, att fullmäktige med rättsmedel söker rädda vad som räddas kan av kassans tillgångar till utövandet av en värdefull humanitär verksamhet, som här ovan angivits. Så vitt jag kan bedöma synes lämpligaste sättet vara för att få utrönt hur det förhåller sig med de kassan tillförsäkrade inkomsterna från försäljningsrättigheterna och värdet därav — ävenledes det retroaktiva — att kassan överlämnar saken till domstols prövning.

Då jag befarar, att denna del av frågan måhända vid kommande urtima sammanträde får en allt för summarisk behandling, vill jag på angivna grunder rädda densamma genom att motionsledes framföra den med yrkande i angiven riktning.

Luleå den 7 maj 1936.

Viktor Enge.
Fullmäktig.

Avskrift.

Bilaga 4.

Reservation i behörighetsfrågan m. m.

Mot fullmäktiges såväl den 12 dennes som nu senast här ovan fattade beslut, att tillerkänna sig laglig behörighet att bestämma om kassans upplösning, som är stridande mot bestämmelserna i kassans reglemente och således från rättslig synpunkt lagstridigt, få vi inlägga vår protest och därvid till stöd för vår reservation anföra följande.

Vid urtima mötet i januari detta år uppdrog fullmäktige åt revisionssekreteraren Sven Turén att utreda frågan om fullmäktiges behörighet. Han kom till det resultatet, att den ifrågasatta överenskommelsen med staten icke kunde åvägbringas utan att ändringar först vidtoges i kassans reglemente samt att det vore tvivelaktigt om de för överenskommelsen erforderliga ändringarna vore möjliga att åstadkomma. Utlåtandet synes oss vara tillräckligt klarläggande för att fullmäktige saknade behörighet att besluta om kassans upplösning. För att ytterligare vinna klarhet i behörighetsfrågan beslöt fullmäktige den 27 januari att hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig utredning, huruvida fullmäktige äga befogenhet att med staten träffa avtal om statens övertagande av kassans verksamhet. Oaktat tre månader förflutit sedan nämnda skrivelse avläts har svar å densamma ännu ej erhållits. Under hand har emellertid ledamoten av 1934 års familjepensionsutredning, byråchefen Laurin meddelat, att svar å skrivelsen torde kunna motses till instundande urtima möte, varvid dock bestämt ställningstagande till själva spörsmålet om fullmäktiges behörighet icke torde kunna ha varit att påräkna. Detta byråchefen Laurins yttrande kan icke enligt vår mening tolkas på annat sätt, än så, att Kungl. Maj:t *icke* kan giva behörighet åt fullmäktige att på ett lagstridigt sätt överträda det för kassan av Kungl. Maj:t fastställda reglementet. Fullmäktige har alltså endast haft att ställa sig till efterrättelse vad som i detta reglemente är stadgat och intet därutöver. Vad det förhållandet, att det för kassan gällande reglementet ävenledes saknar bestämmelser angående sättet för fattande av beslut om kassans upplösning, synes behörighet att uti ifrågavarande avseende utöva beslutanderätt tillkomma *endast* kassans delägare, *icke* dess fullmäktige. I varje fall synes det oss som om delägarna själva bort beredas tillfälle att på ena eller andra sättet låta sin mening komma till synes. Ärendet har dock icke bland delägarna behandlats i den utsträckning och med den öppenhet, som detsamma med hänsyn till sin vikt för dessa bort vara naturligt och självskrivet. Professor Malmgren har i detta hänseende endast anvisat en omväg, men icke angivit något klart besked. Alla försök från vår sida att åberopa revisionssekreteraren Turéns klart hållna utlåtande, avsaknaden av Kungl. Maj:ts besked å fullmäktiges ovan berörda skrivelse i behörighetsfrågan samt våra förslag, att delägarna först måtte beredas tillfälle till omröstning i saken, har icke av fullmäktiges majoritet blivit beaktade. Tidigare har under detta sammanträde likaledes av fullmäktige beslutats att godkänna vad delegerades majoritet åtgjort med avseende på att icke upptaga de bokförda värdena å kassans kristidsfastigheter, vilket fullmäktige själva vid urtima mötet i januari uppställt såsom ovillkorligt för ett kassans överlåtande på staten. Samma villkor har enligt vår mening bort föreligga beträffande de s. k. kioskhyrorna, vilkas värde uppgår till flera miljoner kronor, vilka borde möjliggjort än bättre pensionsförmåner. Ävenledes i fråga om fondering av avgifterna, varigenom en bättre kontroll och garanti

från tjänstemännens sida kunnat ernås, har icke på ett nog kraftigt sätt av delegerades majoritet hävdats. Ävenledes ha vi ansett, att överenskommelsen bort innehålla bestämmelser, som möjliggjort — i likhet med vad hittills skett — att befattningshavarna själva fått medinflytande eller medbestämmanderätt i de angelägenheter, som rörde deras familjepensionering. Otvivelaktigt är, att avtalets innebörd på vissa punkter kränker den enskildes rätt. Att denna vår uppfattning synes vara till finnandes även ute bland delägarna, bekräftas av dels en telegrafisk protest, dels genom en skrivelse, som avlåtits från Svenska Järnvägsmannaförbundets avdelning nr 256, men vilka handlingar av fullmäktiges majoritet lämnades utan avseende och förvägrades att bli intagna till protokollet, trots att yrkande beträffande skrivelsen därom gjordes.

Då den i punkt 1. med staten träffade överenskommelsen väl talar om, att staten skall svara för alla rättsanspråk, men icke på något som helst sätt berör den *straffrättsliga* sidan, och då denna del kan för kassans direktion, fullmäktige eller tjänsteman medföra straffrättsliga konsekvenser, ha vi icke kunnat godkänna vad i nämnda punkt säges och av denna anledning vilja vi därför mot besluten anföra vår reservation.

Stockholm den 15 maj 1936.

M. R. Sölvén.
Fullmäktig.

Victor Enge.
Fullmäktig.